

16.4.2019

STM/1284/2019
STM034:00/2019

TRANSLAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMISEN VALMISTELUTYÖRYHMÄ

Asettaminen

Kansliapäällikkö on tänään asettanut translainsäädännön uudistamisen valmistelutyöryhmän.

Toimikausi

1.5. – 31.1.2020

Tausta

Sukupuolen vahvistamisen edellytyksistä säädetään transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetussa laissa (563/2002), jäljempänä *translaki*. Translain 1 §:n mukaan henkilö vahvistetaan kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009) tarkoitettuun väestötietojärjestelmään merkitty, jos hän:

- 1) esittää lääketieteellisen selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja että hän elää tämän mukaisessa sukupuoliroolissa sekä siitä, että hänet on steriloitu tai että hän muusta syystä on lisääntymiskyvytön;
- 2) on täysi-ikäinen; ja
- 3) on Suomen kansalainen tai hänellä on asuinpaikka Suomessa.

Jos henkilö on rekisteröidyssä parisuhteessa, vahvistamisen edellytyksenä on lisäksi se, että parisuhteen toinen osapuoli on ilmoittanut maistraatille suostuvansa rekisteröidyn parisuhteen muuttumiseen avioliitoksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti syyskuussa 2013 transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain uudistamisen työryhmän. Työryhmän tehtävänä oli laatia tarvittavat ehdotukset lisääntymiskyvyttömyysvaatimusta ja tuolloin translaissa ollutta naimattomuusvaatimusta koskevien muutosten toteuttamiseksi translakiin. Työryhmän oli lisäksi arvioitava mahdolliset muut translain muutostarpeet ja tehtävä ehdotuksensa jatkotyöskentelyn pohjaksi.

Työryhmän loppuraportti ”Sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen edellytykset” (STM:n raportteja ja muistioita 2015:23) julkaistiin toukokuussa 2015. Työryhmän laatimassa luonnoksessa hallituksen esitykseksi lisääntymiskyvyttömyys ja naimattomuus sukupuolen vahvistamisen edellytyksinä ehdotettiin poistettaviksi translaista. Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi lähetettiin sidosryhmille elokuussa 2014, ja esitysluonnos viimeisteltiin lausuntokierroksen jälkeen virkatyönä. Hallitus ei antanut esitystä eduskunnalle.

Työryhmä ehdotti loppuraportissaan, että tulevaisuudessa selvitetään mahdollisuutta muuttaa lainsäädäntöä siten, että henkilö voisi ilmoittaa tai tehdä hakemuksen sukupuolensa vahvistamisesta väestötietoihin, ja rekisterimerkinnän muutos voitaisiin teh-

dä ilman vaatimusta lääketieteellisen selvityksen antamisesta transsukupuolisuudesta. Vaatimusta täysi-ikäisyydestä sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen edellytyksenä voi työryhmän näkemyksen mukaan olla perusteltua tarkastella. Samoin olisi perusteltua arvioida, miten sukupuolensa vahvistaneen henkilön vanhemmuudesta tulisi säätää.

Ihmisoikeuskeskuksessa toimiva ihmisoikeusvaltuuskunta vaati joulukuussa 2017 tekemässään kannanotossa maan hallitusta ryhtymään translain pikaiseen uudistamiseen. Valtuuskunnan kannanoton mukaan sukupuolen oikeudellista vahvistamista ja sukupuolenkorjausta koskevat prosessit tulee eriyttää toisistaan. Transihmisten oikeus lääketieteelliseen hoitoon ja henkilön tarpeisiin perustuviin muihin palveluihin tulee turvata osana terveyspalveluja. Täysi-ikäisyyden kriteeriä tulisi myös selvittää säädösvalmistelussa ja harkita poistettavaksi sukupuolen oikeudellisessa vahvistamisessa ottaen huomioon lapsen ikä, kehitystaso ja lapsen etu. Transihmisten itsemääräämisoikeus, yksityiselämä ja henkilökohtainen koskemattomuus tulee turvata laissa.

Tasa-arvovaltuutettu, lapsiasiavaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu julkaisivat toukokuussa 2018 yhteisen kannanoton, jossa valtuutetut vaativat translain uudistamista niin, että se vastaa perus- ja ihmisoikeuksia.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiirehti 24.10.2018 antamassaan ratkaisussa (EOAK/2842/2017) translain muuttamista siten, että siitä poistetaan lisääntymiskyvyttömyyden vaatimus sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä. Samalla translain nimi tulisi muuttaa laiksi sukupuolen vahvistamisesta. Apulaisoikeusasiamies katsoi ihmisoikeusvaltuuskunnan tavoin, että täysi-ikäisyyden kriteeriä tulisi myös arvioida säädösvalmistelussa ja harkita poistettavaksi sukupuolen oikeudellisessa vahvistamisessa ottaen huomioon lapsen ikä, kehitystaso ja lapsen etu.

Eduskunnan työ- ja tasa-arvovaliokunta totesi tasa-arvovaltuutetun kertomuksen johdosta 1.3.2019 antamassaan mietinnössä (TYVM 16/2018 vp) kannattavansa translain uudistamistyön aloittamista.

Kansallisen ja kansainvälisen perus- ja ihmisoikeuskeskustelun valossa on perusteltua tarkastella myös muiden sukupuolivähemmistöjen asemaa ja oikeuksia.

Tehtävä

Työryhmän on esitettävä vaihtoehdot transsukupuolisia ja muita sukupuolivähemmistöihin kuuluvia henkilöitä koskevan lainsäädännön kehittämiseksi.

Organisointi

Puheenjohtaja:

Neuvotteleva virkamies Riitta Burrell, sosiaali- ja terveysministeriö

Jäsenet:

Erityisasiantuntija Marja Penttilä, valtiovarainministeriö

Lainsäädäntöneuvos Salla Silvola, oikeusministeriö

Lainsäädäntöneuvos Timo Makkonen, oikeusministeriö

Neuvotteleva virkamies Eva Ojala, sosiaali- ja terveysministeriö

Erityisasiantuntija Reima Palonen, Terveystieteiden tutkimuskeskus

Neuvotteleva virkamies Kirsi Ruuhonen, sosiaali- ja terveysministeriö
Hallitussihteeri Terhi Tulkki, sosiaali- ja terveysministeriö

Pysyvä asiantuntija:

Erityisasiantuntija Ilona Autti-Rämö, Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvosto

Työryhmä voi kuulla myös muita asiantuntijoita.

Sosiaali- ja terveysministeriö pyysi oikeusministeriölle ja valtiovarainministeriölle 2.4.2019 osoittamassaan kirjeessä ministeriöitä nimeämään mies- ja naisehdokkaansa työryhmän jäseneksi. Valtiovarainministeriö nimesi työryhmän jäseneksi ainoastaan naispuolisen virkamiehen, koska ministeriössä ei ollut ehdottaa sopivaa miespuolista asiantuntijaa työryhmän. Työryhmän kokoonpano ei täytä naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §:ssä asetettuja vaatimuksia, koska samalla tavalla kuin valtiovarainministeriössä ei myöskään sosiaali- ja terveysministeriössä työskentele riittävästi miespuolisia virkamiehiä työryhmän tehtävän kannalta relevanteissa asiantuntijatehtävissä.

Kustannukset

Työryhmä työskentelee virka-aikana ilman erillistä korvausta. Työryhmän menot maksetaan sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenomomentilta 33.01.01.01, toiminto 5500510100, TY 5500802202 ja Seuko1 55 050 244.

Kansliapäällikkö

Päivi Sillanaukee

Hallitusneuvos

Pirjo Kainulainen

JAKELU

Päätöksessä mainitut

TIEDOKSI

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko
Erityisavustaja Satu Mäki-Lassila
Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila
Erityisavustaja Mira Hirvonen
Erityisavustaja Kari Synberg
Osastopäällikkö Tuija Kumpulainen
STM/HPO/AIKU
STM/HPO/ASI
STM/OHO
STM/SVO/ETU
STM/TTO/TASY
STM kirjaamo

